

Misie církve dnes

misiologický příspěvek k praxi evangelia v sekulárním Česku

Předneseno na symposiu „Praxe evangelia v sekulárním Česku: publice docere, aneb teolog(ie) před veřejností“. Symposium se konalo 27. - 28. 5. 2011 na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy při příležitosti životního jubilea Prof. ThDr. Pavla Filipiho.

Úvod

Slovo *misie* vlivem nejrůznějších ideologických zneužití a historických deformací dostalo nejrůznější hanlivé konotace. Přes všechna zkreslení se stále používá pro označení poslání církve v dnešním světě. Slovo misie se stále objevuje ve světovém ekumenickém dialogu a je pevnou součástí odborného výzkumu teologických fakult a škol. Je to proto, že *missio Dei* je naprosto zásadní pro hermeneutiku dnešního čtení Písma svatého a zůstává inspirativním modelem pro službu církve každé doby. Misie církve se dotýká praxe evangelia v sekulárním Česku a její nové pochopení odvozené z misijního čtení Bible a z radikální kontextualizace Kristova evangelia inspiruje ekumenický dialog, pomáhá k orientaci církve a vede ke spolupráci v prohloubení praxe evangelia dnes.

Opakovaně se v jubilentových člancích a knížkách objevuje důraz na Kristovo evangelium, které překračuje rozmanité hranice mezi lidmi, spojuje a překonává rozdíly a rozpory. Jak Kristovo evangelium ovlivňuje teologii misie křesťanské církve a praxi evangelia v sekulárním Česku? Na tuto otázku se pokouším odpovědět v rámci teologické disciplíny, které se obecně říká teologie misie a která se zabývá evangelizací i sociálními akcí – diakonií církve.

Je třeba přiznat, že v českém prostředí již samotná slova misie a evangelizace, nejsou samozřejmá. Může to být jeden z pozůstatků dlouhé doby života našich církví v totalitním prostředí, kdy byly zachovávané limitované náboženské svobody pro liturgické projevy církve uvnitř kostelů a modliteben. Církvím nebylo dovoleno konat mnoho na veřejnosti. Církev a jednotlivé sbory si postupně zvykly starat se více o sebe, než konat misijní a evangelizační službu. Někteří křesťané dosud jen při vyslovení termínů misie a evangelizace reagují antagonisticky, až štítlivě, a považují je za určitý anachronismus.¹ Překvapivě takový ostych či nervozitu s užitím těchto slov nenacházíme ve světových církevních svazech, ať již jde o Světovou radu církví produkující množství misiologických dokumentů, nebo o Společenství protestantských církví v Evropě - Leuenberské církevní společenství,² nebo Konferenci evropských církví. Dokument *Charta oecumenica* podepsaný většinou církví v ČR podtrhuje: „Nejdůležitější úlohou církví v Evropě je společné hlásání evangelia slovem i skutkem pro spásu všech lidí.“³ Ve světové ekumeně téměř žádná významná konference nepomine téma misie a evangelizace. Totéž můžeme povědět o římskokatolické církvi, v jejíchž materiálech a encyklikách je téma misie a evangelizace frekventováno často.

---

¹ Výjimky tvoří SMOLÍK, J.: *Současné pokusy o interpretaci evangelia*. (2. vyd.), Praha KEBF 1968; Evangelizace: Ekumenická diskuse. *Křesťanská revue*, roč. 48, 1/1981, s. 5-10. FILIPI, P.: Chudým evangelium se zvěstuje. *Křesťanská revue*, roč. 50, 1983, s. 123. Dále je možné připomenout články např. Miroslava Heryána a Cyrila Horáka.

² Dokument *Evangelicky evangelizovat – perspektivy pro církve v Evropě*. 2002-2004, vydáno výkonným výborem 2006

³ *Charta Oecumenica*. Čl. 2, <http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&a=cat.13>

Vezmeme-li v úvahu evropskou scénu, pak to byli právě dva nedávní papežové, kteří významně zasáhli do misijní a evangelizační diskuse svými encyklikami. Mám na mysli především *Evangelii nuntiandi* Pavla VI.⁴ a *Redemptoris missio* (o stálé platnosti misijního poslání) Jana Pavla II.⁵ Nakonec to byl právě tento dnes oceňovaný papež, který naplno prohlásil, že Evropa potřebuje novou evangelizaci.

Studijní zaměření na misii a evangelizaci v našem českém prostředí postupuje stále velmi pomalu a žel dosud není na akademické půdě dostatečně reflektováno.⁶ Za zmínku stojí, že zájem o misijní problematiku se ale objevuje a první studijní den v dějinách české Ekumenické rady církví se zabýval srovnáním chápání misie v jednotlivých eklesiálních útvarech.⁷

V českém prostředí se prof. Pavel Filipi problematiky misie ve svých publikacích významně dotýká a to obvykle ve spojení s eklesiologií. Podtrhuje, že církev odrážející vztahy Trojice, není sama sobě účelem, ale je zde pro svět. Místo církve v Božím plánu spásy je definováno jejím posláním ke světu. Církev z určitého pohledu nekoná misii, ale je Boží misí ke světu. V tom vidí Filipi důvod její existence a také normu jejích struktur. Také jednota církve má svou misijní dimenzi a je výmluvným svědectvím světu, aby uvěřil. Vedle pasivního svědectví církve, kterým je zveřejnění a „představení svého zboží“, je uveden také model aktivní, spočívající v evangelizačně-misijní akci, pochodem po tržištích světa, zvěstovatelským apelem, „roznáškou do domu.“⁸ Misijnímu pověření podle Mt 28,19 rozumí tak, že znamená jít za lidmi do jejich prostředí a situací, hledat jejich jazyk, nerespektovat žádné hranice a žádné předěly. Filipi shrnuje: „Platí, že z eschatologického hlediska je „svět“ důležitější než církev. Mentalita archy Noemovy, sebevědomí ostrůvku nemnohých zachráněných ze všeobecné potopy, nemá v univerzální vizi Božího království místa.“⁹

Samotné uplatnění a rozvinutí aktivního evangelizačně-misijního modelu církve bývá v českém prostředí problémem. Vždyť to znamená jít za lidmi, hledat srozumitelný jazyk, nerespektovat žádné hranice a narušovat sebevědomí ostrůvku nemnoha zachráněných. Zde se dostáváme k závažným otázkám pochopení misijního poslání církve. Z tohoto širokého a mnohavrstevného tématu vybírám pouze čtyři aktuální otázky.

1. Misie v multináboženském prostředí

Redaktor časopisu *Christianity Today* dr. Ed Stetzer vzpomíná v jednom ze svých článků¹⁰ na multináboženskou konferenci, jakých se dnes koná po světě mnoho. Účastníci zastupovali církev katolickou, pravoslavnou i církev protestantské a přítomni byli židé, muslimové a vyznavači náboženství bahai. Podle jeho vzpomínek to bylo setkání velmi příjemných lidí. Moderátor konference vysvětlil, že společný výzkum by mohl vést ke spolupráci ve sdílení zdrojů, aby si jednotlivá náboženství pomáhala. Navrhl, aby účastníci konference společně vytvořili, publikovali

---

⁴ PAVEL VI.: *Evangelii nuntiandi*. Zvon, Praha 1990

⁵ JAN PAVEL II.: *Redemptoris missio*. Zvon, Praha 1994

⁶ *Potřebujeme misiologii? Pokud ano, proč ji nevyučujeme a systematicky ji nerozvíjíme?* Sborník z konference. SCMS, Praha 2007 (vydáno také v anglické verzi)

⁷ 1. Studijní den ERC konaný v Praze 12. 5. 2004, při kterém předložili misijní pojetí římskokatolické církve biskup Fr. Radkovský, pravoslavně J. Hauzar, obecně protestantské L. Beneš a evangelikální P. Černý.

⁸ Srov. FILIPI, P.: *Církev a církve: Kapitoly z ekumenické eklesiologie*. CDK Brno 2000, s. 34n

⁹ *Ibid.* s. 35

¹⁰ STETZER, E.: *Proselytizing in a Multi-Faith World*. *Christianity Today*, April 2011, s. 20-27

a distribuovali zdroje, které by pomáhaly jednotlivým společenstvím v rozvoji a růstu. Ed Stetzer se přihlásil do diskuse a s úsměvem pověděl: Oceňuji podporu, která umožňuje zkoumat církve a která vede k hlubšímu pohledu na jejich život a službu. Nejsem ale na konferenci proto, abych vyváběl partnerství, které by vedlo ke vzájemné pomoci k růstu všech náboženství. Já chci pomoci církvím, kterým sloužím, a jedním z důvodů jejich existence je, aby někteří z vás konvertovali ke křesťanství. V konferenčním sále nastal neklid. Někteří zírali udiveně, jiní souhlasně kývali. Muslimský imám, který seděl vedle Stetzera řekl, že to vidí stejným způsobem. Ukázalo se, že jak tento redaktor, tak také imám, reprezentovali společenství, která rostla. Oba věřili ve smysl sdílení a šíření své víry. Jejich cílem nebyla snaha vytvořit synkretistickou frontu různých náboženství. Křesťanský teolog a muslimský imám spolu po konferenci ještě setrvali v přátelském rozhovoru a některým trendům zmíněné konference se zasmáli.

Mírová koexistence světových náboženství je velmi důležitá a mezináboženský dialog pevně patří do sféry teologie misie. Důležité ale je, co tímto dialogem myslíme. Zdá se, že se mezi křesťanskými církvemi podařilo překonat a téměř vymýtit proselytismus. Církve si vzájemně uznávají zvěstování spasitelné milosti a různost darů Ducha. Je ale možné tento postoj zaujmout dnes k ostatním náboženstvím? Není spíše na místě, abychom rozvinuli proselytismus ve smyslu získávání konvertitů z jiných náboženství, za předpokladu, že dáme stejnou šanci i jim? Není dnes třeba nově teologicky reflektovat, koho uctívají a komu slouží křesťanské církve a koho uctívají ostatní náboženství? Teologická práce by měla pomoci ujasnit, zda s ostatními náboženstvími chceme partnerství, náboženskou asociaci, či máme-li odvahu k evangelizaci a získávání proselytů, za předpokladu, že také jiná náboženství budou užívat společný prostor stejným způsobem. Není pochyb o tom, že se můžeme od ostatních náboženství mnoho učit a že mezináboženský dialog je nezbytnou součástí misie. K tomu ostatně vede už samotné svědectví Bible, které Hospodina představuje jako Boha, který je s lidmi v dialogu, stejně tak zůstává v dialogu vtělený Bůh v Ježíši Kristu a také prvotní církev důsledně vede dialog s židovskou synagogou a helenistickou společností.

Není pochyb o tom, že jiná náboženství máme respektovat, zacházet s nimi s úctou, ale to neznamená, že naše svědectví o Kristu má být utajováno jako esoterická nauka. V mezináboženském dialogu se často prověří integrita naší víry. Dialog s člověkem, který zatajuje to nejčennější co má, není příliš zajímavý. Příslušníci jiných náboženství dovedou často vyjádřit opovržení a výsměch vůči tomu, kdo není ochoten či nedovede vyznat svou víru.

Na nebezpečí vyznavačské neurčitosti a rozbředlosti upozorňuje také Filipi. Falešně chápanou toleranci, která se touto neurčitostí zaštiťuje, nepovažuje za kladnou hodnotu.¹¹ Mezináboženský dialog by neměl být chápán jako skladiště různých náboženství. Přátelské vztahy mezi lidmi různých věr by neměly být překážkou vyznavačské určitosti v kontextu univerzalizmu křesťanského pojetí spásy.

2. *Sekularizace, nebo se Bůh vrátil?*

Friedrich Nietzsche předpověděl smrt Boha a mnozí stereotypně opakovali, že „Bůh je mrtev“. Zdá se, že dnes spíše platí heslo „Bůh se vrátil“. Vše ukazuje k tomu, že globální trend k sekularismu se zastavil. V roce 1900 se ke čtyřem největším náboženstvím světa (křesťanství, islám, buddhismus a hinduismus) hlásilo 67 % obyvatel světa. V roce 2005 to již bylo 73 % a podle odhadů to v roce 2025 může být 80 % lidstva.

---

¹¹ Srov. FILIPI, P.: Církev a církve: Kapitoly z ekumenické eklesiologie. CDK, Brno 2000, s. 21

V šedesátých a sedmdesátých letech minulého století dominovala na světových křesťanských konferencích sekularizační teze. Velké množství theologických dokumentů od té doby až dodnes považuje sekularizaci za nevyhnutelnou a přirozenou. Zvláště evropská teologie byla na sekularizaci silně zaměřená, protože docházelo k neustálenému odlivu členů církví a křesťanství se postupně stávalo menšinovým náboženstvím. Jistě různé vlny sekularizace proběhly a ne všechny byly negativní. Na druhé straně je třeba povědět, že v globálním měřítku sekularizační proces úspěšný není. A v Evropě, ať to již je vlivem migrace obyvatel, nebo vlivem šíření postmoderního paradigmatu vnímání spirituality a hledání transcendentna, se hovoří o tom, že Bůh se vrátil. Důkladný sociologický rozbor sekularizačních trendů či jejich opaku podává nedávno publikovaná kniha sociologa Zdeňka R. Nešpora: *Příliš slábi ve víře: Česká ne/religiozita v evropském kontextu*.¹² V této knize je shromážděn materiál, který silně otřásá sekularizačními stereotypy. Mnozí se dlouho domnívali, že podle modelu západoevropské sekularizace se bude vyvíjet celý svět. Postupně se zhroutila představa, že náboženství bude překonáno rozvojem vědy a techniky. Nešpor dokonce hovoří o sekularistické ideologii, která přinesla zásadní neporozumění náboženství.¹³ Dnes se zdá i pro naši situaci důležité, vytěsnit ze společnosti ideologický sekularismus, který kalkuloval s mylnými předpoklady úpadku religiozity.

Nešpor shrnuje: „Současná česká společnost tedy stále není tolik ateistická, i když si to o sobě „hrdě“ myslí, jako spíše proticírkevně zaměřená, přičemž vlastní náboženské potřeby a představy transformovala do deklarativně odlišných typů symbolických světů. Češi odmítají křesťanského Boha, v „něco“ však obvykle věří a současně si to „něco“ připodobňují strukturám zlomků křesťanské paměti zasutým ve společenském vědomí.“¹⁴ Nešpor svůj výzkum sumarizuje: „Češi se vydali cestou ‚progresivního odnáboženštění‘, které nezvládli a důsledky svého problematického vztahu k náboženství si nesou dodnes.“¹⁵

Problémem zůstává, že dnešní misijní působení sborů, farností, církví, je mnohdy ještě stále poplatné sekularizačním trendům. Dnešní misijní situace je ve skutečnosti o mnoho podobnější kontextu 1. století církevních dějin, než tomu u nás bylo před 40 či 50 lety. I v naší situaci se setkáváme s polyteismem, různými mystérii a nejrůznějšími formami a projevy starých i nově vznikajících náboženství. Dnes je vcelku zřejmé, že i komunistická totalitní ideologie měla svůj náboženský obsah a charakter. V těchto souvislostech je překvapivé, že důraz na racionální složku ve zvěstování v protestantských církvích mnohde stále převládá a náboženská zkušenost bývá opomíjena. Je otázkou, zda barthovská neo-ortodoxie a dialektická teologie dnes v něčem neprohlubují komunikační bariéru v současné misii církví. Naopak důraz na narativní teologii a řeč symbolů se dnes v mnohém ukazují nosné pro současné zvěstování. Nové místo si postupně získává i dlouho v evropské protestantské teologii potlačovaná subjektivní zkušenost víry. Americký sociolog Peter L. Berger v této souvislosti dodává: „...naděje, že výbušný pluralismus naší doby může napomoci opětovnému zrodu nové theologické syntézy, není nijak přehnaná.“¹⁶

---

¹² NEŠPOR, Z. R.: *Příliš slábi ve víře: Česká ne/religiozita v evropském kontextu*. Kalich, Praha 2010

¹³ Srov. tamtéž, s. 34n

¹⁴ Ibid, s. 188

¹⁵ Ibid, s. 190

¹⁶ BERGER, P. L.: *Vzdálená sláva: Hledání víry ve věku lehkověrnosti*. Barrister and Principal, Praha 1997, s. 69

3. Dialog a spolupráce s cizojazyčnými církvemi

V loňském roce překvapila ekumenické kruhy zpráva, že v počtu návštěvníků nedělních bohoslužeb v Londýně převládli lidé, patřící nikoli k původním Angličanům, ale k barevnému obyvatelstvu z různých migračních vln. To je příkladem skutečnosti, že v některých evropských městech sílí vliv církevních společenství utvářených migranty. Z této skutečnosti vyplývá nezbytnost dialogu s teologií a misijní praxí těchto církví.

V České republice není migrantů tolik, jako např. v Západní Evropě. Přesto i u nás již vnikly a vznikají sbory korejské, ruské, ukrajinské, vietnamské, japonské i sbory mezinárodní. Některé jsou součástí stávajících denominací a jiné jsou samostatné. Domnívám se, že to je velká šance k teologickému dialogu a vzájemnému obohacení právě na poli misie. Zdá se, že právě v době kdy se hroutí evropské koncepce multikulturalismu, křesťanská církev může projevit svoji schopnost překonávat etnocentrismus, kulturní rozdíly a rozvíjet mezikulturní hermeneutiku. Zatímco systematická teologie zůstává téměř nedotčena vlivem migrace, mezikulturní hermeneutika biblických textů nabývá na důležitosti.¹⁷

Nové církve začínají dokonce evangelizovat mezi obyvateli České republiky a šíří víru v cizí zemi. Zůstává otázkou, zda čeští křesťané dokážou vytvářet prostor a být pomocí pro nové kontextualizované misijní podoby církve a poslouží tak k dialogu, který může pozitivně ovlivnit misii církví stávajících.

4. Misie a kultura

Teolog misie Jonathan J. Bonk nedávno napsal: „Pouze prostřednictvím misie může být teologie zjevně osvobozena ze spoutání kulturou.“¹⁸ Tento poznatek není ničím novým a pro jeho verifikaci bychom mohli sestoupit až na stránky biblických knih, zachycujících vývoj mladé církve. Apoštol Pavel je v nich reprezentantem nositele misijního poslání, který pronáší evangelium a jeho důsledky ze světa židovského do světa řeckého. Jeho teologie je formována misíí a zanechává zřetelné stopy zápasu o kontextualizaci evangelia v jiném kulturním prostředí.

Jan Regner, v nedávném čísle časopisu *Universum* referuje o evropské konferenci jezuitů, která se snažila pochopit sekulární kulturu jako výzvu pro dnešní evangelizaci.¹⁹ Jestliže moderna stála na dvou pilířích, rozvoji vědy a nového sebevědomí jednotlivce, v postmoderní době se náboženství znovu vrací na scénu, i když ve změněné podobě širokého pluralismu. Podle irského jezuita Gallaghery se „postmoderna vyznačuje na jedné straně jakousi kulturní bezútešností, ale na druhé straně novou otevřeností víře.“²⁰ Konference se také zabývala názorem kardinála Johna Henryho Newmana, který byl přesvědčen o tom, že „odklon od křesťanství není záležitostí intelektu, ale srdce.“²¹ Křesťanství tedy není jakýsi teorém, který bylo třeba v rámci evangelizace

---

¹⁷ Srov. NOORT, G.: Emerging Migrant Churches in the Netherlands: Missiological Challenges and mission frontiers. *International Review of Mission*, Vol. 392, April 2011, s. 13

¹⁸ BONK, J. J.: Missions and the Liberation of Theology. *International Bulletin of Missionary Research*, Vol. 34, 4/2010 s. 194

¹⁹ REGNER, J.: Evangelizace v sekularizovaném světě. *Universum* 1/XXI, s. 30-31

²⁰ Ibid. s. 31

²¹ Ibid. s. 31

dokázat. Podobně papež Benedikt XVI. se domnívá, že křesťanství je spíše zkušeností, kterou křesťan musí sám autenticky prožívat a pak o ni svědčit a sdílet ji s druhými.

Těžkopádná a mnoha problémy zatížená organizace, kterou je Světová rada církví, po mnoho let vydává pozoruhodný časopis *International Review of Mission*. Jednotlivá čísla nejen informují o vývoji pojetí misie, ale přímo vtahují do misijního dialogu protestantů, včetně evangelikálů, pravoslavných i katolíků. Nezbyvá než litovat, že takový ekumenický misijní dialog na odborné úrovni dosud neprobíhá v naší zemi.

Pro přesnější pochopení a aplikaci biblického textu se ukazuje jako velmi důležitá misiologická hermeneutika. Byly to misijní důvody, které byly v zorném úhlu jak starozákonních autorů, tak novozákonních evangelistů a autorů epištol. Přístupovat k biblickému textu bez perspektivy misijního poslání Izraele i křesťanské církve, jako lidu Nové smlouvy, znamená dávat příliš velký prostor současné kultuře, která pak může bránit přesnějšímu a autentičtějšímu předporozumění i následnému výkladu.²²

Závěr

Současná misijní situace vede k přehodnocení mnoha zaběhlých církevních paradigmat. Evropané, kteří po mnoho let hráli na teologických konferencích prim, se musí pokořit a přijmout kontextualizované misijní podoby zahraničních stávajících i nově se rodících církví. Není snadné se učit od těch, jejichž křesťanství má ještě krátké dějiny. Mnohem větší pozornost musí být věnována studiu kultury, ve které žijeme. Kultura určuje člověka více, než jsme ochotni připustit. Teologické školy by měly provést určitý misijní audit svého kurikula a svého étosu, aby co nejlépe sloužily misijnímu poslání církvi a reagovaly na výzvy současnosti.²³ Teologická syntéza, která nebere v úvahu misijní poslání církve, je v nebezpečí eskapismu ze současného ekumenického hledání a zápasu křesťanských církví. Může ztratit svou relevantnost a minout úkol být pomocí a strážnou službou pro současnou evangelizaci a sociální působení církve. V materiálně nasycené Evropě se v těchto letech objevuje duchovní hlad. Stačí zadat do vyhledavače Google slova spiritualita a Evropa. Objeví se čtyři miliony odkazů. Mnoho z nich směřuje k okultismu a různým paranormálním jevům. Přesto je to určité znamení doby, kdy lidé v Evropě prožívají, že život je něco více, než materialismus. Lidé hledají odpovědi na své nesnadné otázky, touží po duchovních zkušenostech a hledají smysl a naplnění života. Jaká bude odpověď dnešní teologie na tento duchovní hlad a zvláště té, která bývá určována adjektivem „praktická“?

ThDr. Pavel Černý, Th.D.

---

²² ČERNÝ, P.: The Relationship between Theology and Missiology: The Missiological Hermeneutics. *European Journal of Theology*. Vol. IXI, 2/2010, s. 104-109

²³ ČERNÝ, P.: Vztah teologie a misiologie: Misiologická hermeneutika. In: *Potřebujeme misiologii?* Sborník vydaný Středoevropským centrem misijních studií. Praha 2007, s. 9-16